

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Факультет радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем

Кафедра квантової радіофізики та наноелектроніки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з навчальної роботи

_____ Олексій НЕЧИПОРУК

« ____ » _____ 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методи обробки дискретних повідомлень

для студентів

галузь знань

10 “Природничі науки”

спеціальність

105 “Прикладна фізика та наноматеріали”

освітня програма

**“Електроніка та інформаційні
технології в медицині”**

рівень вищої освіти

бакалавр

вид дисципліни

вибіркова

Форма навчання

денна

Навчальний рік

2022-2023

Семестр

6

Кількість кредитів ECTS

3

Мова викладання, навчання
та оцінювання

українська

Форма заключного контролю

залік

Викладач:

Євген ОБЕРЕМОК, кандидат фіз.-мат. наук, доцент кафедри квантової радіофізики та наноелектроніки

Пролонговано: на 20__/20__ н. р. _____ (_____) « ____ » _____ 20__ р.

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) « ____ » _____ 20__ р.

КИЇВ – 2022

Розробник:

Євген ОБЕРЕМОК, кандидат фіз.-мат. наук, доцент кафедри квантової радіофізики та наноелектроніки

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Завідувач кафедри квантової радіофізики та наноелектроніки'

_____ Ганна КАРЛАШ

Протокол № __ від « __ » _____ 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією факультету радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем

Протокол № __ від « __ » _____ 2022 р.

Голова науково-методичної комісії

Сергій РАДЧЕНКО

« __ » _____ 2022 року.

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів актуальних знань про цифрові сигнали, методи дискретизації та спектри аналогових сигналів, цифрові системи, їх характеристики та параметри. Завданням дисципліни є ознайомлення студентів з особливостями обробки цифрових сигналів, пов'язаними з квантуванням та дискретністю, вивчення алгоритмів цифрової фільтрації, характеристик та схем реалізації цифрових фільтрів, методами цифрової обробки зображень.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна «Методи обробки дискретних повідомлень» базується на циклі дисциплін професійної та практичної підготовки бакалавра, а саме: “Електрика та магнетизм”, “Радіоелектроніка”, “Радіотехнічні кола і сигнали”.

Попередні вимоги:

1. студент повинен знати: основні закони, рівняння та співвідношення теорії електричних кіл, основи аналогової та цифрової схемотехніки.

2. студент повинен вміти: будувати та розраховувати параметри основних електричних схем, які використовуються для цифрової обробки сигналів, знати моделі базових активних та пасивних елементів електричних кіл та їх основні параметри.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Дисципліна «Методи обробки дискретних повідомлень» є однією з ключових дисциплін циклу підготовки бакалаврів в галузі сучасної радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем, є дисципліною за вибором студента в рамках блоку «Оптичні та мікрохвильові інформаційні технології». Вона дає уявлення про загальні принципи будови та алгоритми функціонування пристроїв обробки та перетворення сигналів в електронних інформаційних системах, теоретичні та практичні знання в галузі актуальних цифрових засобів обробки сигналів. Дана дисципліна має прикладне спрямування на експлуатацію та створення нових систем передачі та обробки сигналів для сучасних інформаційних технологій.

4. Завдання (навчальні цілі):

1. Надати основні відомості з курсу «Методи обробки дискретних повідомлень», які складають важливу частину загально-наукової та прикладної підготовки студента за спеціальністю «Прикладна фізика та наноматеріали», зокрема, в області радіофізики.

2. Надати основні знання в галузі сучасних цифрових засобів обробки сигналів, отримання навичок розрахунків перетворення інформаційних повідомлень, проектування та створення цифрових фільтрів.

3. Підготувати слухачів до вивчення спеціальних дисциплін в магістратурі, оптичним та мікрохвильовим інформаційним технологіям

Забезпечення досягнення компетентностей:

ЗК-3 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-4 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК-5 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-7 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК-8 Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні

ЗК-12 Навички міжособистісної взаємодії

ЗК-13 Здатність працювати автономно

ЗК-14 Навички здійснення безпечної діяльності

ФК-3 Здатність брати участь у проведенні експериментальних досліджень властивостей фізичної системи, фізичних явищ і процесів

ФК-4 Здатність брати участь у виготовленні експериментальних зразків, інших об'єктів дослідження

ФК-5 Здатність брати участь у розробці схем фізичних експериментів та обранні необхідного обладнання та пристроїв для проведення експерименту

ФК-6 Здатність брати участь у обробленні та оформленні результатів експерименту

ФК-7 Здатність до постійного розвитку компетентностей у сфері прикладної фізики, інженерії та комп'ютерних технологій

ФК-9 Здатність використовувати методи і засоби теоретичного дослідження та математичного моделювання в професійній діяльності

ФК-10 Здатність використовувати знання про фізичну природу об'єктів у роботах по створенню нових приладів, апаратури, обладнання, матеріалів і речовин, зокрема, наноматеріалів

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1, знати; 2, вміти; 3, комунікація; 4, автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1	студент повинен знати:	лекційні заняття з використанням комп'ютерних засобів візуалізації даних, лабораторні роботи	письмові модульні контрольні роботи, лабораторні роботи	до 45
1.1	Основні характеристики сигналів, критерії дискретизації та квантування сигналів,	==/=	==/=	До 8
1.2	Методи дискретної обробки неперервних сигналів, зокрема, пряме та зворотне Фур'є перетворення, перетворення Гільберта	==/=	==/=	До 10
1.3	Базові математичні моделі для детермінованих та випадкових сигналів, інформаційні характеристики сигналів	==/=	==/=	До 8
1.4	Принципи функціонування, схеми реалізації та характеристики цифрових фільтрів	==/=	==/=	До 10
1.5	Базові принципи цифро-аналогового та аналого-цифрового перетворення сигналів	==/=	==/=	До 9
2	студент повинен вміти:	лекційні заняття з використанням комп'ютерних засобів візуалізації даних, лабораторні роботи	письмові модульні контрольні роботи, лабораторні роботи	до 40
2.1	Реалізовувати алгоритми дискретизації аналогових сигналів, виконувати аналіз спектрів методом дискретного Фур'є перетворення	==/=	==/=	До 20
2.2	Проектувати цифрові фільтри	==/=	==/=	До 20
3	комунікація:	лекційні заняття з використанням комп'ютерних засобів візуалізації даних, лабораторні роботи	письмові модульні контрольні роботи, лабораторні роботи	до 5
3.1	Здатність грамотно комунікувати під час розробки та застосування схем та методів в галузі обробки інформаційних повідомлень	==/=	==/=	До 2
3.2	Здатність до командної роботи при вирішенні практичних завдань	==/=	==/=	До 3
4	автономність та відповідальність:	лекційні заняття з використанням комп'ютерних засобів візуалізації даних, лабораторні роботи	письмові модульні контрольні роботи, лабораторні роботи	до 10
4.1	Здатність до самостійного пошуку необхідної наукової літератури та сучасних методик для роботи в галузі актуальних цифрових засобів обробки сигналів	==/=	==/=	До 5
4.2	Здатність до самостійної постановки та забезпечення виконання технічних завдань	==/=	==/=	До 5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

які не входять до блоків спеціалізації

Результати навчання дисципліни Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни											
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1	4.2	
ПРН 2. Застосовувати ефективні технології, інструменти та методи експериментального дослідження властивостей речовин і матеріалів, включаючи наноматеріали, при розв'язанні практичних проблем прикладної фізики		+	+	+	+	+	+	+	+			
ПРН 3. Відшукувати необхідну науково-технічну інформацію в науковій літературі, електронних базах, інших джерелах, оцінювати надійність та релевантність інформації	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
ПРН 7. Застосовувати фізичні, математичні та комп'ютерні моделі для дослідження фізичних явищ, розробки приладів і наукоємних технологій			+			+	+		+	+	+	
ПРН 9. Вибирати ефективні методи та інструментальні засоби проведення досліджень у галузі прикладної фізики	+					+	+		+	+	+	

7. Схема формування оцінки

7.1. Форми оцінювання студентів: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами написання письмових контрольних робіт та виконання лабораторних робіт. Внесок результатів навчання у підсумкову оцінку, за умови їх опанування на належному рівні:

- результати навчання 1.1 – 1.6 [знання] – до 45 %;
- результат навчання 2.1 – 2.3 [вміння] – до 40%;
- результат навчання 3.1-3.2 [комунікація] – до 5%;
- результат навчання 4.1-4.2 [автономність та відповідальність] – до 10%;

Форми оцінювання студентів:

семестрове оцінювання: контроль здійснюється за таким принципом.

1. Контрольна робота з тем 1-5 (письмово): РН 1.1-1.3, РН 2.1, РН 3.1, 3.2; РН 4.1, 4.2 – 15 балів.

2. Контрольна робота з тем 6-11 (письмово): РН 1.4-1.5, РН 2.2 РН 3.1, 3.2; РН 4.1, 4.2 – 15 балів.

3. Лабораторні роботи (письмові звіти з усним захистом):): РН 1.1, 1.2, 1.4; РН 2.1-2.2; РН 3.1, 3.2; РН 4.1, 4.2 – 30 балів.

Підсумкове оцінювання (у формі заліку): форма заліку – письмово-усна. Всього за залік можна отримати від 0 до 40 балів. Умовою досягнення позитивної оцінки за дисципліну є отримання не менш ніж 60 балів, при цьому, оцінка за залік не може бути меншою **24 балів**.

умови допуску до підсумкового заліку: умовою допуску до заліку є отримання студентом сумарно не менше, ніж *критично-розрахунковий мінімум* за семестр – **36 балів**.

7.2. Організація оцінювання; (обов'язково зазначається порядок організації передбачених робочою навчальною програмою форм оцінювання із зазначенням орієнтованого графіку оцінювання):

Оцінювання за формами контролю:

Семестрова робота	Кількість балів	
	Min. – балів	Max. – балів
Модульна контрольна робота №1	9	15
Модульна контрольна робота №2	9	15
Лабораторні роботи	18	30

Орієнтований графік оцінювання:

Форма оцінювання	Орієнтовний період для здійснення відповідної форми оцінювання
Модульна контрольна робота №1	березень
Модульна контрольна робота №2	травень
Лабораторні роботи	травень
Залік	червень

Розрахунок балів, які отримують при успішній здачі заліку:

Значення	Семестр	Залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.3. Шкала відповідності оцінок

Оцінка (за національною шкалою) / National grade	Рівень досягнень, % / Marks, %
Зараховано / Accepted	90-100%
	75-89%
	60-74%
Не зараховано / Not Accepted	0-59%

8. Структура навчальної дисципліни.

8.1. Тематичний план лекційних занять

№ з/п	Назва теми	У тому числі - кількість годин		
		Лекції	Практичні, лабораторні	Самостійна робота
1	Цифрова обробка інформації для сучасної електроніки: переваги та недоліки. Класифікація аналогових та дискретних сигналів. Цифрова обробка аналогових сигналів: методи квантування. Аналіз помилок квантування	2	-	2
2	Методи дискретної обробки неперервних сигналів. Енергетичний спектр сигналів, порівняння спектрів для неперервних, дискретних та цифрових сигналів	2	4	6
3	Перетворення Фур'є для неперервних та дискретних сигналів. Дискретне перетворення Фур'є та його властивості. Швидке перетворення Фур'є, алгоритми реалізації. Дискретне перетворення Гільберта.	4	4	6
4	Аналіз лінійних стаціонарних систем. Комплексна частотна характеристика. Стійкість та детермінованість.	2	-	6
5	Теорія Z перетворення, співвідношення між Z та Фур'є перетворенням. Загальні характеристики цифрових фільтрів. Імпульсна реакція, передаткові функції Z перетворення Зворотне Z перетворення	4	-	4
6	Лінійні цифрові ланцюги. Елементи цифрових кіл. Цифрові кола першого та другого порядку. Інтегральні та диференціальні аналогові ланцюги та еквівалентні їм цифрові системи.	2	4	5
7	Нерекурсивні цифрові фільтри. Стійкість фільтрів. Частотні характеристики. Структурні схеми та схеми реалізації фільтрів. Методики розрахунку коефіцієнтів нерекурсивних фільтрів.	2	-	4
8	Рекурсивні цифрові фільтри. Види та використання в електроніці. Параметри та характеристики рекурсивних фільтрів.	2	-	2
9	Техніка аналого-цифрового та цифро-аналогового перетворення. Перетворення цифрового сигналу в аналоговий. Основні принципи побудови АЦП: паралельні, послідовного наближення та інтегруючі АЦП. Формування шумів в АЦП та ЦАП	4	2	4
10	Цифрова обробка зображень. Дискретизація та відновлення детермінованих та випадкових зображень. Дискретизація сигналів у реальних системах.	2	-	4
11	Фільтрація зображень. Оптимальна лінійна, маскова та медіанна фільтрація.	2	-	2
Всього		28	14	45

8.2. Теми лабораторних робіт

№ з/п	Назва роботи	У тому числі - кількість годин	
		Лабораторні	Самостійна робота
1	Перетворення сигналу за схемою «Аналог-Код-Аналог»	2	2
2	Аналіз спектрів методом дискретного перетворення Фур'є	4	4
3	Аналіз спектрів відео та радіоімпульсів	4	2
4	Цифровий фільтр	4	2
Всього		14	10

Загальний обсяг **90** год., в тому числі:
Лекції **28** год.
Лабораторні **14** год.
Консультації **3** год.
Самостійна робота **45** год.

9. Рекомендовані літературні джерела:

1. О.В. Дробик, В.В. Кідалов, В.В. Коваль, Б.Я. Костік, В.С. Лазебний, Г.М. Розорінов, Г.О. Сукач. Цифрова обробка аудіо- та відеоінформації у мультимедійних системах: Навчальний посібник, – К.: Наукова думка, 2008. – 144 с https://dut.edu.ua/uploads/1_602_92363363.pdf
2. Бортник Г. Г., Кичак В. М. Цифрова обробка сигналів. Навчальний посібник. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – 167 с. (НБУВ бібліотека ім. Вернадського)
3. Ю.О. Ушенко, М.С. Гавриляк, М.В. Талах, В.В. Дворжа Основи та методи цифрової обробки сигналів: від теорії до практики, Навчальний посібник, Чернівці, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021, 308 с.
4. Сергиенко А.Б. Цифровая обработка сигналов. – СПб.:Питер, 2002. – 608 с. (НБУВ бібліотека ім. Вернадського)
5. Ольшевський С.В. Цифрове оброблення сигналів, Конспект лекцій за курсом, К. – 2014 http://rex.knu.ua/wp/wp-content/uploads/2017/10/Olshevskii_TsifrovaObrobkaSignaliv.pdf
6. John G. Proakis, Dimitris G. Manolakis, Digital Signal Processing Principles, Algorithms and Applications, Third Ed., Prentice-Hall International, Inc. – 1996. – 1033 PP. <https://books-library.website/files/books-library.net-02182115Nk1L2.pdf>
7. Bernard Sklar, Digital Communications Fundamentals and Application, Second Edition., Prentice Hall P T R. – 2012. – 954 PP. https://www.mangoud.com/EENG373_files/Book-Sklar.pdf
8. A Technical Tutorial on Digital Signal Synthesis // Analog Devices, Inc., 1999. (<http://www.analog.com/media/en/training-seminars/design-handbooks/DDS-tutorial.pdf>)
9. Колєнов С.О., Цифрова обробка інформації,, Методичний посібника до лабораторного практикуму, К. – 2008 http://rex.knu.ua/wp/wp-content/uploads/2017/10/Kolenov_Tsifrova_obrobka_informatsii.pdf